

Jl 3,1-5 (Svatodušní)

Autor přípravy

[Ladislav Beneš](#)

1. První reakce

(spíše řada otázek, na které nemusí být dána odpověď):

Na Neděli svatodušní kázat "o" Duchu svatém? (Prorok říká konkrétně: Duch Hospodinův.) Vždyť kázání je důsledkem díla tohoto Ducha. Co je tedy vlastně obsahem (každého!) kázání po vylití Ducha svatého?

Proč kážeme stále ještě na text z Jl 3,1-5, když jej máme téměř doslovně ve Sk 2, a to právě ve formě "naplnění? Co je specifikum tohoto textu? Oč bychom přišli, kdybychom jej neměli? Revidované luterské perikopy tento text vypouštějí.

Jedná-li se o takovýto, v Novém zákoně centrální text, nebudu moci kázat jako rabín. Nemůžeme dělat, že se nic nestalo. Konec konců, jsme v závěru velikonočního období.

Ačkoli je Duch bezesporu nejabstraktnější osobou Trojice, jeho dílo zde představuje velmi konkrétní dění. Nelze než prosit o téhož Ducha, aby byl mocen v našem kazatelském procesu a pak ve sboru.

2. Text

2.1. Kontext

tvoří v podstatě celá kniha. Lze ji rozdělit na dvě části: kap. 1.+ 2. a 3.+ 4. Bývá nazývána liturgickou kompozicí, jejíž první část tvoří především "nářky" (1,4-20; 2,1-17), přecházející pak do "zaslíbení záchrany" (2,17nn; 3n), resp. do ujištění o vyslyšení žalozpěvů. V první části je nářek nad "kobyilkami, brouky a jinou havětí" (1,4) a katastrofálním suchem. Joel zde ukazuje na nastalé kritické přírodní a hospodářské situaci, že v příběhu Boha s jeho lidem mohou nastat ještě zcela nečekané věci (1,2b). V poexilní době sebespokojeného fungování "církevního" života (zde je styčný bod s Mal) je Joelovým odkazem na staré prorocké téma "Dne Hospodinova" ukázáno, že pustošiví ničitelé, "pronárod mocný a nesčíslný", podníceni Hospodinem, přitáhnou na Jeruzalém (sr. 1,6 s 2,2-11). Soudobé události (kobylinky, sucho) Joel interpretuje jako odkaz na "závěrečné dění", vpravdě

převratný soud, který se bude konat a před nímž není úniku. Není tu řeč o "hříchu", který např. u příbuzného Ez spočívá v odpadnutí od Zákona, ale lid zde pro samou aktivitu neslyší přicházet živého Boha k soudu. Soud je třeba přijmout a dát v kultu výraz pokání (1,13-15); nezbývá než troubit na poplach (2,1.15).

Změnu přinese jedině pokání (roztrhněte nikoli jen roucha, ale rovnou srdce - 2,13) a obrácení; Hospodin se k vám obrátí a navrátí svým milosrdenstvím (2,13b-14). Lid bude mít opět dostatek, a tak poznáte, že Hospodin je Bůh (lawy). Od Přicházejícího neočekávejte však pouze restauraci starého, nýbrž věci nové; nový, nezprostředkovaný vztah k němu samému, a zároveň bude onen den soudem nad pronárody, které byly nespravedlivé vůči Izraeli (kap. 4.).

2.2. Hranice oddílu

je zřetelná; první je v 2,18, kde se nářek mění v ujištění: Hospodin se rozhorlí pro svou zemi. Další zřetelné nasazení je ve v. 3,1: "I stane se potom". Spojka se opakuje častěji, potom nás vyzývá, abychom se zabývali kontextem, jak jsme učinili. Zde začíná eschatologické dění dne Hospodinova. Další i stane se je ještě ve v. 5. Návaznost vybrané perikopy na 2. kapitulu byla důvodem, že do roku 1524/5 se tiskly bible jak hebrejské tak LXX s číslováním veršů jako v Kralické. V 4,1 je další změna tématu, uvedená důvodovou spojkou.

2.3. Skladba oddílu

Důsledkem centrálního ujištění "Poznáte, že jsem uprostřed Izraele" je vylití Ducha (3,1-2), provázené znameními na nebi i na zemi (3-4), zakončené vykoupením těch, kdo vzývají Jméno (5).

2.4. Jednotlivé výrazy - verše

v. 1 vyleji (imperfektum!) - není to pouhá rosa (Iz 45,8), ale je dost pro všechny, Bůh šetřit nemusí a nebude, on bude naopak štědře rozdávat, je to přímo lijavec, příval, ba hukot (Sk 2,2), proti kterému neuchrání žádný deštník. Když tento Duch v Izraeli zavál, chopil se Gedeon trouby, zavelel a vyhnal nepřitele. Je tu možná paralela k 2,23: jako obnovu přírody způsobí vydatný déšť, přinášející blahobyť, obnovu lidu a vztahu k Bohu vylitý Duch, přinášející záchranu. Znázorňuje rovněž radikální proměnu, přicházející "přímo shora". Zmůže staré i mladé, svobodné i otroky. Odtud je počátek konce; nikoli z katastrof a tragédií, které prožíváme kolem sebe.

svého Ducha - není tu jeho popis ani modus operandi, nýbrž vyprávění, zvěstování toho, co působí a dělá. To je konkrétní velmi. Ne každý duch je Hospodinův. Nám je uloženo rozlišování. Jak nám k tomu pomůže tento oddíl?

na každé tělo - nikoli jen pro vybrané charismatiky (1 Sam 10,6.10; Iz 11,2 aj.), míněny jsou

prostě všechny generace a stavy. Nikdo nemá zůstat bez užitku z toho, co Bůh připravil a udělal. Sk 2 se chopí této látky ještě směleji, protože ještě univerzálněji. Nikoli bez významu je, že vylití se týká každého těla. To je vyznamenání pro prach a popel, kterým je člověk (Ž 103), nemáme-li mít na mysli přímo J 1.

synové a dcery - nikoli tato dospívající a stárnoucí generace; ta bude snít (nesměšovat s polemikou Jr 23,25nn) a mít vize do budoucnosti, místo aby byla opatrnicky skeptická a frustrovaná ze stavu věcí, kulhající na obě strany. Synové a dcery, právě ti, kteří jsou nejzemdlenější, nejimunizovanější, nejvyprahlejší (Iz 40,29nn), zakusí blahodárný déšť a přinesou plody.

prorokovat - naplňuje se zde slovo Mojžíšovo Nu 11,29? Obsahem všeobecné profetie zde není ani kritika mravů, ani kritika okolní společnosti (pronárodů - pro ně má J1 jiné slovo - 4,1nn), nýbrž jistota, že Hospodin je uprostřed nás (2 Pa 15,1n; 20,14n), a jistota, že bude jednat rozhodným způsobem ve prospěch svého lidu, že přijde "ten den". Nebude prostředníků mezi Bohem a člověkem kvůli proroctví, Bůh se postará sám o bezprostřední vztah (v Jr 31,33; Ez 36,26n atd. proměnou srdce), tváří v tvář, ano bude přebývat mezi námi. Každý je povolán (3,5b), aby aktuálně rozuměl a vykládal Boží slovo, jehož obsahem jsou "veliké skutky Boží" (Sk 2,11) v minulosti, přítomnosti i budoucnosti, z nichž čerpáme posilu a potěšení.

v. 2 Tento sociálně revoluční moment zasluhuje zvláštní pozornost. Otroci i otrokyně (!!!) budou mít Ducha, ale o jejich osvobození se nemluví, ačkoli to Starému zákonu nemusí být nic cizího (Ex 21). Boží jednání nezná hranic (sr. Ga 3,28; 4,7 aj.), i oni budou vyznamenáni Boží blízkostí a slávou. O ni jde na předním místě (2,27), cílem je záchrana, aby všichni vyvázli v den Hospodinův.

v. 3 a 4 Znamení na nebi a na zemi nejsou doprovodné apokalyptické jevy; Joel nemaluje před námi jízdní řád posledních chvil. Spíše nastalé události (např. strašlivá válka, abnormální přírodní jevy a projevy) jsou odkazem k tomu, že den Hospodinův přijde a Hospodin mocně zasáhne. Jsou to katastrofy, které Jeruzalém zná, protože je buď prožil nebo z prorocké zvěsti ví, že je pro svou tvrdošíjnost prožít může (2,10). Jsou znamením, že kvílení, nářky a modlitby kajících došly cíle. Srovnat lze s egyptskými "ranami". Bůh našich otců je živý a při díle, nepřehlíží bezmocně k našemu utrpení, nýbrž mocně zasahuje, koná znamení a zázraky. Podobně v Ex 7,9; 9,24; Dt 6,22; Neh 9,10 aj. (V 50. a 60. letech se "sloupy dýmu" překládaly jako jaderný hřib. Právem. Srovnatelný apokalyptický obraz bibličtí svědkové neznali.)

Zatmění - téměř standardní apokalyptický průvodní znak Božího soudu (Am 8,9; Iz 13,10, Jr 4,23 atd), ukazující jej jako celosvětovou, kosmickou událost. Netýká se jen mé "víry", mého

srdce, ale dějin. Svou významnou roli má v NZ (Mt 24,29; Mk 13,24; Zj 6,12). Tento odedávna ohlašovaný a očekávaný soud dochází svého uskutečnění (sr. Mt 27,45) v kříži Ježíše Krista, v němž je souzen a trestán hřích všeho světa. Pak ještě lépe uvěříme, proč je den Hospodinův dnem "velikým a hrozným" (doslovně rovněž 2,11 a Mal 3,23); není před ním úniku. Kristus se však postavil na naše místo. Ale již ve SZ smíme zahlédnout, že Bůh sám si bere na starost, abychom obstáli.

v. 5 Není třeba překládat adversativně (ČEP), neboť se jedná o stejný začátek jako ve v. 1: "A bude", "a stane se". Tím bude zřetelnější návaznost na v.27.: "A můj lid nebude navěky zahanben." Pro ostatky lidu, které unikly apokalyptickým hrůzám, je zde záchrana. Den soudu je pro věrné dnem vykoupení a vysvobození. Již druhé hyhw v perikopě ukazuje na dění, které vychází od Boha.

Na hoře Sijónu a v Jeruzalémě - Joel přejímá starší prorocké zvěstování, aby dosvědčil, že Hospodin plní své sliby. Duch nás extaticky neosvobozuje, neemancipuje od Slova, nýbrž jej činí platným. Vetkává nás do Božích příběhů s lidem Izraelským, symbolizovaným zde Sijónem a Jeruzalémem. Toto je místo záchrany. Jistě nikoli náhodou se na tomtéž místě odehrává událost Sk 2, kde je z Joelova citátu tento místopis vynechán. Místo i jméno spadá pak v jednu událost a osobu, Ježíše Krista.

Každý, kdo vzývá (volá) Hospodinovo jméno, se zachrání - uctívání, adorace, vyznávání Božího jména zachraňuje (např. Ž 22,6; ale též Ž 46; to je zřejmě i smyslem aklamace raně křesťanských vyznání, např. 1 K 12,3). Ve světě, který je orientovaný jinam a jinak, je to veliké vyznání. Neoslabujme to v kázání odkazem na Mt 7,21! Každý, kdo ve všech nastalých pokušeních, katastrofách, krizích a tragédiích a suchopáru se jimi nedá fascinovat a odvést jinam, než k ještě většímu přimknutí ke Jménu jmen, bude zachráněn. Ne nadarmo byli křesťané nejprve nazýváni "vyznavači jména" (1 K 1,2; 2 Tm 2,22 aj.). Ti, kdo se shromažďují a pláčejí, nebo se radují před Hospodinem, dělají dobře. Je osvobodivé, že není třeba hledat, zkoušet, přibírat k víře v Hospodina kdoví co, vytvářet univerzální náboženství, se špatným svědomím se ohlížet po jiných náboženstvích, zdali nám z nich něco nechybí nebo se nemůže hodit. Staré vyznání Hospodinova jména a jeho příběhu s lidem izraelským stačí pro záchranu teď i před budoucím dnem hrozným a velikým.

Ti, kdo přežili - raději přeložme unikli. Jedná se o zbytek těch, kteří se zachránili před zkázou (Za 13,8n; 14,2). Ve SZ jsou to napořád jen "ostatkové" (Iz 10,20nn; 37,31n atd). Je nápadné, že z původního téměř univerzálního "všichni" se stanou ostatkové. Inu, Bůh Duchem, který otevírá a proměňuje srdce k věření, nešetří. Ale těch, kteří v tom jednom Jménu spatří záchranu, těch "vědoucích", kteří rozpoznali, že Hospodin je Bůh, Jo-el, je hrstka. S tím souvisí další myšlenka:

Vzývat (volat) budou povolání - záchranu nezaručuje příslušnost k "tělu" (sr. 3,1), nýbrž hlasité a veřejné odpovědi na Boží povolání. Skromnost je na místě: nikoli rodové nároky, nýbrž svoboda Boží má slovo. Ale je tu i jakési překvapení: my usilujeme o nalezení cesty k Bohu, a hle, on už dávno nás povolal. Abychom mohli volat, musel volat on. Chce být vzýván, tak nás učí modlitbě. Jde jeho touha po bezprostředním společenství s námi tak daleko, že nás odsuzuje, ale bere soud na sebe? (Ne nepodobné je to s našimi dobrými skutky: my je chceme dělat, ale vlastně děláme jen ty, které on pro nás připravil - Ef 2,10.) Je to návrat k v.1, kde je řeč o marnivém vylévání Ducha na všechny? Duch je vylit, aby se každý mohl přiznat k Bohu, aby každý jej mohl poznat. Jinak by totiž nemělo smysl tvrzení, že víra je dar. A zdá se, že tu pak nelze ani tvrdit, že např. křest a Duch jsou dvě věci. Ano, ale bez Ducha by nebylo křtu, nebylo by žádného vyznání (1 K 12,3).

3. (Další) podněty ke kázání

Hospodářská katastrofa, přikvačivší na lid Boží, je důvodem nářku - ale nikoli hněvu na přírodu nebo nepřátele, hněvu na minulost nebo přítomnost, nýbrž vidí, jak je zpustošená země - lid Boží sám ("vinná réva", "fíkovník" - 1,7); a svůj pohled i hlas obrací k jedině správnému adresátovi nářků a žalob: "úpějte k Hospodinu" (1,14), "trubte na poplach na Sijónu" (2,1). Nejhlubší zoufalství nad stavem společenství lidu a jeho hospodářskou situací (aplikuji: církve), vede k nesmírnému zaslíbení: "Hle, posílám vám obilí, mošt i čerstvý olej ... sešlu hojnost dešťů" (2,19.23). Vrcholem je "vylití Ducha" a odplata pronárodům. Hospodin sám se postará o záchranu, bude-li k němu jeho lid volat "celým srdcem, v postu, pláči a nářku" (2,12), "bude-li vzývat Hospodinovo jméno" (3,5).

Po letnicích - když byl Duch bohatě vylit - nelze naříkat nad stavem a "neduchovností" církve, sborů ani jednotlivců. Ale lze o Ducha, který ovšem není našim vlastnictvím, prosit: Přijď, Duchu svatý! To je smysl modlitby a písně před kázáním. Kde je řeč o vylití Ducha Božího, tam není třeba z kazatelny vykládat o lidských možnostech či nedostacích. Tam jde o to, vzít vážně, co se nejen "stane", ale co se již stalo: Duch byl vylit ve vší hojnosti. To je Boží milosrdné rozhodnutí, dar, povolání a vyvolení. Kázání v tomto Duchu církev drží a sbor postaví na nohy. Nikoli stížnosti na bolesti kloubů.

Nestačí věřit jen "v něco nad námi", nestačí obecná věřivost, odpovídající trendu doby; tam, kde se říká: nevím, komu jsem uvěřil (:2 Tm 2,12), Bůh je stále jiný... Nelze tvrdit, že Bůh nemůže mnohými způsoby zachránit - z jeho milosti mu nemůžeme nic ubrat - ale my jsme "poznali", my "víme" (sr. J 6,69), že v něm záchrana je. Proto přebýval mezi námi, proto umřel a vstal z mrtvých. A Duch "i mně jest dán, aby mne pravou vírou činil účastníkem Krista Pána a všech dobrodiní jeho" (Heidelberský katechismus, 53)

Joelovi je cizí partikularismus; naopak v určitém "prorockém přehánění" (Miskotte) mu není

cizí universalismus Božího působení. Jej zvěstovat je jedním z úkolů svatodušního kázání. Jak "vzývat Hospodina"? Jak dát najevo, že Duch byl vylit na každé tělo, a nejen farářovo? Nechme se v Agendě ČCE inspirovat alespoň občas formulářem D1 místo A. Mějme tolik důvěry v působení Ducha, že necháme tu a tam vybrat písně ostatní účastníky bohoslužeb. Vzývat (volat) budou povolání. Liturgicky to vyjadřují antifony.

Důležité jsou dějiny působení textu: ve Sk právě tento slouží k lepšímu pochopení a vysvětlení velikonoční události v její časově i prostorově univerzální, plně ekumenické platnosti. Rovněž Pavel užívá Jl 3,5 k výkladu o účasti pohanů na spasení (Ř 10,13), kteří pak přivedou židy k žárlivosti. Letnicemi není Izraeli výsadní místo odňato, ale navraceno! (sr. Ř 11,11.14)

Na druhé straně letniční událost v Jeruzalémě nepředstavuje vlastně nic zgruntu nového. Je to vpravdě nečekané; ale nikoli nové. To se přece plní slova proroka (Sk 2,16). Máte to všichni ve svých biblích. Nečekané je to, že svá stará slova Bůh bere vážně. Je to svědectví, že Boží dílo ve světě, církev, sbory, moje víra nejsou dílem momentálního rozmaru a nápadu, ale součástí Božího panování ve světě. Je to svědectví o Boží věrnosti a spolehlivosti. Toto vynášet na světlo - i když se slunce a měsíc tmí - je úkolem kázání z moci Ducha svatého. Pak jsou to už nikoli stará slova z bible, nýbrž nová slova, která zachraňují. Ale proto musíme mít vedle zprávy Sk 2 i Jl 3. Nezvěstujeme sebe a svou (duchovní) zkušenost, ta není ani měřítkem, ale megalei/a tou qeou/ (Sk 2,11).

A jestliže byste nevěděli, jak kázat, zpívejte píseň z EZ 368.

Liturgické období

[svatodušní](#)

edice

9

[stáhnout PDF](#)